

Reportaža o Alainu Bombardu

Kao uvod prevodu (sa francuskog) reportaža Nicolea Lauroya: »Alain Bombard — kakav uistinu jest« potrebno je da kažem samo par riječi o Bombardovoj knjizi »Dobrovoljni brodolomac«, jer me baš ta knjiga potakla da prevedem reportažu koja ilustrira autora knjige, njegove naučne zasluge i njegovu ličnost.

Knjiga Alaina Bombarda »Dobrovoljni brodolomac« kod nas je izašla iz štampe 1959. u izdanju »EPOHE« — Zagreb (Naučno-popularna biblioteka, Knjiga 7). Sa francuskog je knjigu prevela Ivanka Moldovanov.

U ovoj knjizi autor, liječnik dr Alain Bombard opisao je svoje putovanje gumenim čamcem na jedro, dužine 4,65 m. Tim je čamcem Bombard krenuo iz luke Monte Carloa i do Tangera plovio u društvu Jacka Palmera. Nastavio je svoje putovanje preko Casablance i Kanarskih otoka do otoka Barbados (otok Malih Antila), i to sam u takvom čamcu preko Atlantika.

Cilj ovog njegovog putovanja nije bio Barbados ili ma koja druga obala na zapadnoj strani Atlantika, nego je Atlantski ocean njemu bio sredstvo ili bolje samo ambjent, koji će mu zbog svoje prostranosti dobro poslužiti da tokom mnogih dana na vlastitom tijelu iskuša i dokaže da je izdržljivost čovječijeg organizma u ishrani isključivo sirovim produktima iz samog mora pa i uz piće morske vode kudikamo veća nego što se do tada smatralo, a to opet u konačnom cilju da dokaže svoju tvrdnju da smrti uslijed brodoloma ne bi smjelo biti u onolikom poraznom broju (postotku) koliko ih je do tada stvarno bilo, nego kudikamo manje.

On se sam, dobrovoljno, postavio u potpuno istu situaciju brodolomca koji je već potrošio sve zalihe hrane i pitke vode.

U takvoj situaciji brodolomca on je u onom malenom gumenom čamcu izdržao pedeset i tri dana sam na oce-

anu, a hranio se isključivo onim što je izvukao iz mora, jeo je sirovu ribu, sisao njen sok, pio morsku vodu a kišnicu onda, kad mu je priroda bila sklona, uživajući je kao nektar.

U toj svojoj knjizi on je opisao svoje doživljaje, svoja osjećanja, analizirao ih, nalazio iskustva i stvarao zaključke i pouke, opisivao borbu sa svim hidrometeorološkim okolnostima, borbu oko održavanja čamaca, borbu sa morskim psima i drugim morskim nemanima, borbu oko ishrane i pića.

Opisana iskustva, zaključci i pouke mogu da posluže u svim pomorskim školama u predmetu snalaženja i spašavanja na moru, kao također da se pokrenu pomorska zakonodavstva u donošenju potrebnih novih propisa za područje sigurnosti na moru.

Ova bi knjiga dalje mogla da posluži i kao obavezna lektira u svim pomorskim učilištima, jer je osobito poučna, brodolomcu spasonosna, a kao putopisna još i zanimljiva.

Reportaža

NICOLE LAUROY

»On pripada ljudima oceana, stvarno...

I isto je promatrati ove duše ili promatrati oceane.«
(Victor Hugo)

ALAIN BOMBARD — kakav uistinu jest

Život Alaina Bombarda (Alen Bombar) je niz borbi proti zamaha predrasuda, ustaljenih mišljenja i nevjerica. Još kao mladi internist u bolnici Boulogne-sur-Mer (Bulonj-sir-Mer) on je prvi put vidio kako teretni brodovi izbacuju u more mazut, pa je Akademiji medicine poslao predstavku kojom je signalizirao da će bacanje hidrokar-

burata u more kroz deset godina stvoriti jedan svjetski problem, ako se ne poduzmu mjere i to sprječiti. Odgovoreno mu je kao udarcem šake: »bezpredmetno«.

Kasnije mazut se širio sve više.

Godine 1951. poslije uporne tjelovježbe usmjerene na jačanje i obnovu u ratu porušenog zdravlja uspio je preplivati La Manche (La Manš). — »Ipak ja nisam bio najbolji plivač u svojoj obitelji«, rekao je.

Samo jednu godinu kasnije on će postati »dobrovoljni brodolomac« izlazeći vlastiti život zato da dokaže ono što nitko nije prihvaćao, a to jest da je brodolomcima moguće preživjeti više sedmica na moru koristeći isključivo samo zalihe i plodove mora. Budući se suprotstavljao svim vjeronjima i svim dogmama, a naročito onima koje su tvrdile da morska voda ne može poslužiti za piće, on je svoj pneumatski gumeni čamac krstio imenom: »L' Hérétique« (L. Eretik). U čamcu nije imao ni odašiljača ni drugo osim jedno jedro veličine posteljne plakte.

Bilo je to 1952. godine. Smatrali su ga luđakom, brbljavcem, samoubicom. Govorilo se: »To je blef, on će na putu odustati«. Samo ga je njegova žena podržavala i onima, koji su je zaklinjali da ga urazumi i da ga zadrži, odgovarala: »Ali kako, kad on to mora učiniti«.

On je i učinio. Ne radi slave. Ne radi izazova (nije bio nikakav desperado već otac obitelji u dvadesetomj godini) nego zato što je bio ljeknik i nije se mogao pomiriti sa činjenicama tolikih nepotrebnih smrti na moru. Za vrijeme svog rada u bolnici Boulogne-sur-Mer naročito se bavio i radio na tjeslima utopljenih pomoraca. Bio je svijestan tragedije brodoloma koji svake godine ubijaju hiljade ljudi, a posebno je shvatio da nije toliko more ono što ubija, koliko očaj i užas osjećaja bespomoćnosti i prepuštenosti na milost i nemilost mora.

U svom laboratoriju Oceanografskog muzeja u Monaku on mjesecima analizira morsku vodu i sok izvučen iz presovane ribe i tim putem pronalazi formulu za ishranu. Ali za jednog učenjaka najsjajnija teorija ostaje mrtvo slovo, ako nije pokusom utvrđena: »Da ja nisam dao primjer, govorilo bi se da su moje tvrdnje samo duševna tlapnja«. — Prvo iskustvo: prelaz preko Mediterana sa jednim članom posade, koji mu je pokazao praktičnu upotrebu kompasa i sekstanta. Zatim dolazi fantastična odiseja: Atlantik prelazi — sam. Ili tačnije u društvu Eshila, Molièrea de Montaignea (Monteni) i muzičkih partitura Bacha i Beethovena. Od Kanarskih otoka do Antila on računa da će mu trebati četrdeset dana; međutim će mu stvarno trebati šezdeset pet dana hraneći se isključivo sirovom ribom ulovljenom jednim prigodnim harpunom i pijući morsku vodu, a samo u sretnim danima kišnicu kao luksuz. S dana na dan on će proučavati svoje reakcije sa pedanterijom kliničara. To putovanje je neizbježno, bez mogućnosti vraćanja natrag, a ni saobraćanja sa ostalim svijetom. U časovima tišine, tajanstvene mirnoće: »Ja sam sretan, sasvim sretan!«. U danima tjeskobe, oluje, duševne i tjelesne žedi: »Ti, kome je bilo tako dobro u tvom udobnom životu, kojega si vruga došao tražiti na ovoj robiji?«. Kad pristane na otok Barbados, on je izgubio dvadeset pet kilograma težine i polovicu svojih crvenih krvnih tješačica. Ali on živi i zakonski propisi o spašavanju na moru (koji ne predpostavljaju mogućnost preživljavanja nego najviše desetak dana) izmijeniti će se.

— Kad sam ja vršio svoje putovanje, još tada je drvenih čamaca za spasavanje na brodovima moralo biti za samo 50% ukrcanih osoba, a za ostatak osoblja smatralo se da se može spašavati na plutajućim napravama udešenim za prihvatjanje, ne za ukrcavanje. Ali to je bila ludost, jer prvi čovjek koji bi se popeo na ovu slabu splav udarao bi druge, da ih sprječiti da ne prouzroče njegovo padanje.

Prrije podviga »L' Hérétique« smrtnost brodolomaca smatrala se do 99%, ako ne i 999%. Poslije toga ona je spala na 30%, a više od deset tisuća brodolomaca reklo je ili pisalo da svoj život duguju Alainu Bombardu.

U vrijeme mog iskustva mislio sam da je trebalo boriti se samo sa očajem žrtava brodoloma. Ali otkrio sam da treba računati također i sa očajem spasilaca. Nekada poslije tri dana traganja majkama i ženama nastradalih pomoraca reklo bi se: »Svršeno je«. Sada se traganje vrši i petnaest dana, ako se smatra potrebnim onda i tri sedmice, pa još se nađe živih ljudi.

Jedan drugi odjek njegove pobjede, nepredvidljiv, odnosi se na spašavanje sovjetskih kozmonauta, koji bi se spustili na more. Znade se da, drukčije nego Amerikanci, Rusi se radije opredjeljuju za spust svojih astronauta na kopno. Ako ovi padnu u more, onda je to slučajna ne-zgoda. I njihove vježbe također sadrže uputstva za produženo preživljavanje na moru povadajući se primjerom »L' Hérétique«. I tako pozvan od Akademije znanosti u Moskvi, da dođe u SSSR, Alain Bombard će se 1964. godine naći sa Leonovim, prvim pješakom svemira, koji će mu pritrčati i zagrliti ga rječima: »Tako sam sretan da Vas upoznam, gospodine Bombard«.

ZA MORE

Poslije »L' Hérétique« bio je »Coryphène (Korifen) i »Capitaine Cap« (Kapiten Kap), jedrilice — laboratoriji, na kojima se proučavala psihopatologija pomoraca: »On se trudio da analizira vladanje čovjeka na moru (morska bolest, čar dubina itd) i da stavi u razmatranje razne materije (među kojima dekompresionu komoru).

Ali 1964. godine nadode oseka. Onda kada je dovršio jedan važan niz radova na zarazi morskih životinja od radioaktivnih otpadaka, našao se bez sredstava, bez broda, bez išta. Potpuna praznina... Sve do 1967. kada mu Paul Ricard (Pol Rikar) stavlja na raspolaganje privatni laboratorij (čiji su statuti identični onima Oceanografskog muzeja u Monaku) na otoku Embiez¹. To je početak »Morskog opservatorija« gdje sa malom pouzdanom i oduševljenom ekipom mladih istraživača on, među ostalim, nastavlja radove o antibakterijskim svojstvima morske vode:

— To je jedan skrajnje važan problem, jer on uvjetuje bacanje u more svih vrsta otpadaka. U današnje se vrijeme više škola tome suprotstavlja. Jedna potvrđuje i kaže: »Divno! Sve što hoćete bacite u more i sve će biti uništeno!«. Ja sam uvjeren da je to pretjerani optimizam. Druga škola kaže: »Pazite, bakterije nisu tu uništene. Čak raspršene neprestanim miješanjem morske vode, one ostaju i dalje opasne«. Ima i treća škola, još više pesimistična, koja objavljuje: »Budući je morska voda jedno tlo pogodno za kulturu, bakterije otpadaka, koje tu bacate, jako i brzo će se razmnožavati«. — Zatim tu je i četvrto stano-vište, ono moje. Ja mislim da tu postoji jedna izvjesna bakterioliza, tj. veće ili manje uništavanje bakterija uslijed morske vode. Treba još tačno ustanoviti važnost toga. To je ono što mi istražujemo u pomorskom biološkom laboratoriju na Embiezu.

— Sada kao problem broj jedan jest zagađivanje mora sa naftinim proizvodima, zar ne? — Hoću da kažem da je to problem čega je cio svijet postao svijestan.

— Međutim, ne može se imati povjerenja u stablo koje krije šumu. More ima tri dimenzije: površinu, dno i vodenu masu. Hidrokarburati pruzrokuju površinsko zagađivanje, što zabrinjava, budući stvara problem propusta kisika u morsku vodu. Ali tu je takođe i zagađivanje dna kao i ono cijelog volumena morske vode, što je mnogo dramatičnije, jer ova zagađivanja ubijaju mlad i oslabljuju antibakteriološku sposobnost morske vode. Ispustio se veliki sloj površinskog zagađenja hidrokarburatima, drugo je ispod tog sloja, pa se i tu ispod nešto događa.

— Što se događa ispod?

— Dakle, postoji zagađivanje radioaktivnim proizvodima, zagađivanje industrijskim hemijskim otpacima itd. Vrše se zagađivanja mora u užasnim razmjerima i krajnje je vrijeme da se probudi svijest o tome i dobro razmisli. Nije u pitanju da se obustavi stvaranje otpadaka, očit to je nemoguće. Ali je nužno naći rješenje, kako da ih se učini neopasnim. Civilizacija mora naučiti da živi sa svojim čišćenjima, bez čega bi se jednog dana našla na rubu ponora.

Tako poslije nego se borio za ljude a proti moru, Alain Bombard poduzeo je da se bori sada za more, protiv ljudi. A more, sasvim prirodno, vuče ga prema strmim obalama ljudskog života.

Na otoku Embiez pažljivo se proučava biologija stanoovitih vrsta (riba, školjaka, ljuškara) u nadi da ih se uspije »udomačiti« u zatvorenom bazenu. Ukratko, on se

¹ Embiez je mali mediteranski otok izvan luke Le Brusc, između Toulona i Bandola.

trudi da uspije uzgojiti mnoštvo morskih račića i riba tačno onako kako se uzgajaju ovce ili krave. To se naziva akvikulturom. Radovi oko toga sada su u stadiju osnovnih istraživanja, ali na kraju prozor nade je prostran: »Smatram da interes akvikulture ne leži u traženju odmah gotove koristi od uzgajanja vrsta naročito unosnih, nego u poboljšanju života oskudnih krajeva. Ako se uspije dobro upravljati tehnikom akvikulture moći će se u bliskoj budućnosti opskrbljivati proteinima krajeve gdje se umire od gladi. Eto još jednog problema koji treba kolektivno prijetiti svijesti. Nepodnošljiva je pomisao da imamo dovoljno jesti, dok dvije trećine čovječanstva crkava od gladi.«

POSADA BOMBARD

Doktor Bombard od dvije sedmice jednu provodi u Embiezu. Ostatak svog vremena on ga dijeli između Amiens-a, što je luka obiteljske veze, i Pariza, gdje je on i predsjednik u svojstvu medicinskog savjetnika kod Nacionalnog instituta za sportove i gdje još upravlja u udruženju međusobne pomoći »Sportaši uvijek«, čiji je cilj pomaganje starih sportaša, zaboravljenih od javnosti, palih anđela, ozljeđenih, rušenih naporima slave — suvrnene žrtve stadiona.

— Ah, to da, ja sam izbjegavao Pariz. Hotimice, smišljeno, ali riješen da se vratim ako zatreba. Jer to više nije onaj humani Pariz moje mladosti, gdje se moglo lutati, brbljati na uglu ulice, pratiti prijatelja do njegove kuće. Sad se više ni cestu ne može preći. Kad poslije provedenog dana u Parizu napokon stigmem kući, imam osjećaj kao da sam neki električni stroj, kome se skinuo utikač. Hop, eto — napokon! — mogu se zagnjuriti u Victor Hugoa li uzeti svoj violončelo.«

— Vi komponirate možda?

— Ne više sada, a i bilo je vrlo teško. Radije pitajte gospođu Bombard! Jer oko nas je neprestano prolazanje posade. Tek u subotu poslije podne svršava nastava, a tad su svi na brodu. Tu je Nathalie (rođena za vrijeme odiseje »L' Hérétique), Antoine, Benjamin i Christophe, budući liječnik i moreplovac »kao tata«. Tu je također Ophélie, mala kudrava kujica, koja ima svoj način govora i to vrlo visok, izaziva pa se čovjek mora na nju okomiti: »Pasa mu njegovoga, Ophélie! Hoćeš li konačno umuknuti!«

A tu je i gospođa Bombard, sitna i tanka kao tanagra figurica (»Sigurno ste opazili, reći će mi on, da svi moreplovci imaju žene depnog formata pogodne u dimenzijama kako to zahtjevaju kuhinje jedrilica!«). Žena moreplovca, kao zanimanje, ne mora biti lako, naročito ako ne umije hodati po brodu. Ipak s pomoću ljubavi morskog vuka, svog muža, ona je naučila da plovi kao što je naučila i glasovir, kako bi ga pratila u večernjim sonatama. Ona ipak ne skriva ono što joj je u krstarenju najdraže, a to su ulasci u luku i ponovna sretanja sa čvrstim tlom. Međutim, za njega, to se zna, biti daleko od broda to ne bi bilo drugo nego privremeni paradoks.

— Ono što bi ja volio, to je da izvršim putovanje što ga je učinio Bernard Moitessier (Bernar Moatesije) sa svojom suprugom. Kada djeca budu odrasla, poći ćemo da vidimo Cape Horn (Keip Horn) oboje, moja žena i ja. Talasi sa krestom od trideset metara, neće biti loše. — Gospođa Bombard pristaje... sa ublaženim zanosom. Ipak će ona ići, to je sigurno. Usprkos morskoj bolesti.

SORBONSKA PLAŽA

Da se potsjetimo na njegovog prijatelja Bernarda Moitessiera, askete, rođenog vrlo daleko od starog svijeta, koji nije mogao pokazati nikakvu sklonost prema Evrepi, koja mu je bila potpuno strana. Oni su iste rase i korektni su oba. Međutim, Alain Bombard, zadojen zapadnom kulturom s obzirom na potrošnju, realno gleda na društvo. On prihvaća da se uhvati u koštac. To je borac. Ne samo po karakteru nego takođe, bez sumnje, i po nasljeđu.

— Vi pripadate obitelji pomoraca ili liječnika?

— Od strane mog oca nije bilo ni pomoraca ni liječnika. Prvi Bombard, o kojem se znade zvao se Jean-Louis (Žan-Lui) zvan Bombarda, jer je služio u topničkoj bateriji u vrijeme tridesetogodišnjeg rata. Objesili su ga jer je opljačkao jedan samostan časnih sestara. Da, da, to je

autentično, moja je obitelj sačuvala sve papire koji se odnose na njegovu osudu. Poslije tog podviga njegovim je potomcima stalno mjesto boravka bilo određeno.

S vremenom dobili su službu i oni koje se nadziralo, pa su tako Bombardi kroz generacije bili upravitelji postaja. Kasnije u toku progressa moj djed je bio inženjer željeznica (što je u osnovi bilo isto zanimanje). Moj otac je u početku upravljao barutanama; za jednog Bombarda to je bilo sasvim normalno! Poslije toga postao je direktor Civilne zaštite. Bio je pravnik.

Što se tiče moje majke, ona je bila odvjetnik. Ali njeni roditelji, bili su oboje liječnici. Moja baka s majčine strane odbranila je dizertaciju 1900. godine. To je bila istaknuta ličnost, neobične vitalnosti i zanosa. U dobi od trideset ili četrdeset godina ona je počela jedriti. Ona je ta koja mi je ulila volju za morem. Dakle, ja sam po redu drugi moreplovac u mojoj obitelji.

U pogledu medicine, vjerujem da je i tu familijarna okolnost igrala svoju ulogu. Moj djed, doktor Stodel, bio je profesor fiziologije na Sorboni i vrlo dobro je poznao Mariju Curie (Kiri), fizičara Jeana Perrina (Žan Peren), fiziologa Louisa Lapiquea (Lui Lapik) itd. Oni su sačinjavali jednu čvrstu grupu prijatelja koji su svoje praznike provodili skupa na obali mora u predjelu, koji su okrstili »Sorbonska plaža«. Charles Seignobos (Šarl Senjobo) imao je brodicu »L'Eglantine« (L'Eglantin) i još kao derište ja sam ga pratio. Jasno, za mene je to bilo nešto predvidno.

— Mislite li da je teže biti roditelj sada nego pred trideset godina?

— Ne, ne mislim. Imao sam sreću da sam bio loše odgojen, mislim u smislu što mi nije dan tradicionalni odgoj temeljen na autoritetu božanskog zakona tipa: »Šuti, to ćeš shvatiti kasnije!«. — Naprotiv, uvijek su se brinuli da saznaju što ja mislim, što me interesira. Sjećam se, na primjer, da je jednog dana — mora da sam imao dvanaestak godina — neki odvjetnik, prijatelj moje majke, došao kod nas na objed. Znao sam da je sutradan trebao oputovati za Bugarsku da u procesu tamo brani štrajkaše osuđene na smrt od kralja Borisa. Rekao mi je: »Ako želiš, postavi mi pitanja«. Pitao sam ga što je to komunistizam. Kroz dva sata mi je to tumačio. Inače ja sam uvijek imao spremne odgovore na pitanja koja sam postavljao. Radi toga ja se ne osjećam razoružan kad mi mladi postavljaju pitanja. Vjerujem da ljudi čine krivo kad se previše sklanjaju iza autoriteta i izbjegavaju pitanja. Uvijek sam odbijao da povlađujem »sve što čine mladi krašno je« ili »sve što čine mladi strašno je«. Mislim da su mladi jednostavno ljudska bića u stadiju različitom od našeg i da nema razloga da ne bi bilo kontakata između njih i nas. Oni nemaju sva prava, a ni mi. Nadasve nemamo pravo ponašanja sa visine. Od časa kad ste postali mandarin, to jest gospodin koji govori sa visine svoje stolice i koja se ne može vidjeti nego nakon urečenog sastanka putem njegove sekretarice, vi ste izgubljeni. I u znanstvenom i u medicinskom području to vrijedi, ali to vrijedi i u svakidašnjem životu.

JEDAN ČOVJEK U ČAMCU

U ovoj toploj sobici, daleko od gradske buke, mogli bismo još dugo ploviti. Naročito je vrijedno divljenja što se ljudi oduševljavaju takvim nepomirljivim i svjesnim zanosom. Ali putovanje mora imati svoj kraj, na žalost! Ipak prije nego li ga ostavim želio bih znati kako se prilagođava svojoj slavi. Jer konačno cio svijet je znao za »dobrovoljnog brodolomca«.

— Ono što me užasava, to je biti nekakva atrakcija, neobična životinja koju se k sebi poziva da je se prijatelji-ma pokaže. To zaista nije podnošljivo. Međutim, kad vas ljudi na ulici ljubazno prepoznaju, to je ipak druga stvar... Pa ako hoćete ja se pomalo nalazim u situaciji grbavca koji već i ne opaža da se ljudi okreću za njegovom grbom. Iskreno rečeno mislim da mi je svejedno da li me prepoznaju ili ne. Uostalom jednog dana htio sam učiniti pokus. Bio sam na brodu i išli smo prema Siciliji. Najednom sam pomislio: »Vrijedi pokušati...« i predao sam kormilo jednom od svojih prijatelja. Sišao sam u kabinu i obrijao sam se. Potpuno. Došao sam na palubu, a onaj povika: »Alain, jedan je novi na brodu!« On me nije prepoznao! Malo kasnije kad smo stigli na Siciliju, moja

djeca i moja žena pokazali su potpuno negodovanje. A onda, što se može, ostavio sam opet bradu.

Slava, konačno, vi to znate, to je nešto vrlo relativno... Kad sam se prvi put spustio na Champs-Élysées (Šam-Elize) uprav poslije mog putovanja sa »L'Hérétique« opazio sam da me svi prepoznavaju. Od toga, no eto, počeo sam crveniti, što je svakako vrlo opasno, jer se riskira da se to počme priželjkivati. Ali kad sam stigao na Rond-Point (Ron-Poen) Champs-Élyséesa, eto auto-tasi šo-

fera koji mi dobaci: »Onda, ide se . . . Brassens?« Najednom su se stvari povratile na svoja mjesta. Konačno. Vjerujem da sam time bio za uvijek cijepljen protiv one zaraze. Srećom.

Smijao se. I njegov se smijeh dizao i klepetao kao povoljan vjetar u jedro. To je bio udar svježeg zraka i prave slobode . . . Rijetki su oni koji do kraja znadu ostati vjerni samima sebi.